

HUDUDLARNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN ASOSIY KO'RSATKICHLAR

Toshanov Shuxrat Jontemir o'g'li - Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
08.00.07-Moliya, pul muomulasi va kredit yo'nalishi 2-kurs doktoranti

Tel raqam: +998919039797
Elektron manzil: toshanovshuxrat@gmail.com

Anotatsiya: Hududlarni iqtisodiy rivojlantirish – bu barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va hududlar o'rtasidagi farqni kamaytirishga qaratilgan kompleks jarayondir. Bu jarayonda hukumat siyosati, investitsiyalar, innovatsiyalar, mahalliy boshqaruv va xalqaro hamkorlik muhim o'rin tutadi. Maqsad – aholining farovonligini oshirish va hududlarni barqaror rivojlantirishdir.

Kalit so'zlar: hududiy rivojlanish, iqtisodiy o'sish, investitsiya, ijtimoiy farovonlik, ekologik xavfsizlik, resurslardan foydalanish, infratuzilma.

Аннотация: Экономическое развитие регионов представляет собой комплексный процесс, направленный на обеспечение устойчивого роста, рациональное использование ресурсов, развитие социальной инфраструктуры, обеспечение экологической безопасности и сокращение социально-экономических различий между регионами. Важную роль играют государственная политика, инвестиции, инновации, местное управление и международное сотрудничество. Цель – повышение благосостояния населения и устойчивое развитие территорий.

Ключевые слова: региональное развитие, экономический рост, инвестиции, социальное благосостояние, экологическая безопасность, использование ресурсов, инфраструктура.

KEY INDICATORS USED IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

Toshanov Shuxrat Jontemir o'g'li – 2nd-year PhD student in the field of Finance, Money Circulation, and Credit (08.00.07), Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy.

Annotation: Regional economic development is a complex process aimed at ensuring sustainable growth, efficient use of resources, development of social infrastructure, maintaining environmental safety, and reducing disparities between regions. Government policies, investments, innovations, local governance, and international cooperation all play key roles. The main goal is to improve the population's well-being and support balanced regional development.

Keywords: regional development, economic growth, investment, social well-being, environmental safety, resource management, infrastructure.

Hududlarni iqtisodiy rivojlantirish – bu mamlakatning iqtisodiy o'sishiga hissa qo'shadigan, turli hududlarda resurslarni samarali va barqaror tarzda ishlatishga qaratilgan faoliyatlar to'plamidir. Ushbu jarayon faqatgina iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan cheklanmay, balki hududlar o'rtasida ijtimoiy farovonlikni ta'minlash, ekologik muvozanatni saqlash va yashash sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan kompleks strategiyalarni o'z ichiga oladi. Hududlarni iqtisodiy rivojlantirishning maqsadi – bu mahalliy resurslardan samarali foydalanish, yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiy faoliyatning barqarorligini ta'minlash, investitsiyalarni jalb qilish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish orqali hududning farovonligini oshirishdir. Rivojlanayotgan va rivojlangan hududlar o'rtasidagi farqni kamaytirish, muvozanatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash, odamlarning turmush darajasini oshirish va ekologik xavfsizlikni saqlash — hududlarni iqtisodiy rivojlantirishning asosiy vazifalari sifatida qaraladi. Har bir hududning o'ziga xos xususiyatlari, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlari, tabiiy va inson resurslari ularning rivojlanish jarayonida muhim omillarni tashkil etadi. Shu bilan birga, hududlarni

iqtisodiy rivojlantirishda hukumat siyosati, qonunchilik, investitsion strategiyalar, mahalliy rahbarlik tizimi va xalqaro hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Bularning barchasi hududiy iqtisodiyotni mustahkamlash va barqaror rivojlanishga erishish uchun zarur bo'lgan huquqiy, moliyaviy, va boshqaruv tizimlarini yaratadi. Hududning iqtisodiy rivojlanishining asosiy maqsadi — barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiyotning turli sohalarini diversifikatsiya qilish va hududning resurslarini samarali boshqarishdir. Iqtisodiy o'sish hududiy rivojlanishning natijasida aholining daromadlarini oshiradi va ijtimoiy farovonlikni yaxshilaydi. Hududlarni iqtisodiy rivojlantirish orqali aholining turmush darajasi va farovonligini oshirishga erishish, ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy xavfsizlik va boshqa sohalarda yuqori sifatli xizmatlar ko'rsatish ta'minlanadi. Bu nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy rivojlanishga ham yo'naltirilgan maqsaddir.

Rivojlangan va rivojlanayotgan hududlar o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish, yirik shaharlar bilan chekka va qishloq hududlari o'rtasidagi farqni qisqartirish. Bu orqali hududlar o'rtasida ijtimoiy va iqtisodiy adolatni ta'minlash maqsad qilinadi. Tabiiy resurslardan samarali foydalanish va ekologik muvozanatni saqlash.

Hududlarni iqtisodiy rivojlantirish jarayonida ekologik xavflarni kamaytirish, barqaror rivojlanishning asosiy tamoyillarini joriy etish va tabiiy resurslardan ehtiyotkorlik bilan foydalanishni ta'minlash maqsad qilinadi. Hududlarning iqtisodiy diversifikatsiyasi orqali turli tarmoqlarni rivojlantirish va yangi investitsiyalarni jalb qilish. Yangi texnologiyalar, innovatsiyalar va tashqi sarmoyalar hududning iqtisodiy o'sishiga katta hissa qo'shadi.

Hududlarni iqtisodiy rivojlantirishning vazifalari shulardan iborat:

Hududda mavjud bo'lgan tabiiy va inson resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash. Bunga yer resurslari, energetika, suv va boshqa tabiiy boyliklar kiradi. Resurslardan oqilona foydalanish iqtisodiy rivojlanishni boshqarishning asosiy vazifalaridan biridir.

Hududlarni rivojlantirishda innovatsiyalarni joriy etish va texnologik taraqqiyotni qo'llab-quvvatlash. Bu jarayonda yangi ishlab chiqarish usullari, texnologiyalar va innovatsion yechimlar orqali hududning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish vazifasi turadi.

Ta'lim, sog'liqni saqlash, transport, kommunikatsiya va boshqa ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish. Bu nafaqat iqtisodiy, balki aholining turmush tarzini yaxshilash, ijtimoiy farovonlikni oshirish uchun zarurdir.

Hududda yangi ish o'rinlari yaratish, bandlikni oshirish va aholini mehnat bozori uchun malakali kadrlar bilan ta'minlash. Bu maqsadga erishish orqali hududlarda bandlik darajasi va daromadlar oshiriladi.

Hududda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va ularni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb qilish. Mahalliy biznesni qo'llab-quvvatlash orqali hudud iqtisodiyotini mustahkamlash, yangi ishlab chiqarish sohalarini rivojlantirish muhim vazifadir.

Mahalliy boshqaruv tizimlarini mustahkamlash, iqtisodiy rivojlanish bo'yicha mahalliy hokimiyatlar va jamiyatning ishtirokini ta'minlash. Mahalliy davlat organlari hududni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, shuning uchun ular samarali va tezkor qarorlar qabul qilishga qodir bo'lishlari kerak.

Ekologik muvozanatni saqlash va tabiiy resurslardan barqaror foydalanishni ta'minlash. Hududning ekologik holatini yaxshilash, sanoat chiqindilarini kamaytirish, ekologik xavflarga qarshi kurashish va yashil iqtisodiyot tamoyillarini qo'llash.

Hududlarni rivojlantirishda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, tashqi investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro tajribani o'rganish. Bu jarayonda xalqaro iqtisodiy va moliyaviy yordam, texnologik transfer hamda ilmiy hamkorlikni rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Hududlarni iqtisodiy rivojlantirishda qo'llaniladigan asosiy ko'rsatkichlar – bu hududning iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy rivojlanish darajasini tahlil qilish, solishtirish va baholashda ishlatiladigan mezonlar majmuidir. Bu

ko'rsatkichlar yordamida nafaqat hozirgi holat baholanadi, balki rivojlanish istiqbollari va muammoli sohalar ham aniqlanadi. Eng avvalo, hududiy yalpi mahsulot (HYMH) hajmi va uning yillik o'sish sur'atlari asosiy ko'rsatkich sifatida xizmat qiladi. Ushbu ko'rsatkich hudud iqtisodiyotining umumiy hajmini, ishlab chiqarish salohiyatini va iqtisodiy faollik darajasini aks ettiradi. Ayni vaqtda HYMHning jon boshiga nisbatan hisoblanishi orqali aholining iqtisodiy farovonligi darajasi aniqlanadi.

Shuningdek, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan o'rtacha daromad ko'rsatkichi hududdagi ijtimoiy tenglik, iste'mol imkoniyatlari va yashash darajasining asosiy ifodasidir. Hududda ishlab chiqarilayotgan sanoat va qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi esa iqtisodiy tarmoqlarning holati va ularning o'sish dinamikasini ko'rsatadi. Ayniqsa, bu ko'rsatkichlar ishlab chiqarishning diversifikatsiyasi va mahalliy resurslardan foydalanish samaradorligini baholashda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, investitsiyalar hajmi va tuzilmasi ham hududiy rivojlanishning ajralmas ko'rsatkichlaridandir. Asosiy kapitalga kiritilgan sarmoyalar miqdori yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, infratuzilmalarni modernizatsiya qilish va texnologik yangilanish uchun imkoniyatlar yaratadi. Investitsiyalarning manbalari – ya'ni mahalliy byudjet, xususiy sektor yoki xorijiy sarmoyalar hissasi – hududning investitsion jozibadorligini ko'rsatadi.

Hududlarni iqtisodiy rivojlantirishning maqsad va vazifalari hududning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik holatini yaxshilash, barqaror o'sishni ta'minlash va aholining farovonligini oshirishga qaratilgan. Hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonida samarali resurs boshqaruvi, investitsiyalarni jalb qilish, innovatsion rivojlanish va ijtimoiy infratuzilmani mustahkamlash kabi vazifalar hal etilishi kerak. Bularning barchasi hududning o'sishini va umumiy iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

Foydanilgan adabiyotlar:

1.. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 5, sentyabr-oktyabr, 2020 yil.

2.Eshnazarov T. Davlat moliyasi tizimini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari. // Iqtisod va moliya. -Toshkent. 2016. -№12. – B.51-56.

3.Temirov M. Davlat moliyasi: yangi texnologiyalar va ularni moliyalashtirish.\\ Iqtisod va moliya. -Toshkent. 2014. №6. – B.19-22.